

۱۲۱۷۵۰۷
۹۵/۱۱/۲۷

بسم الله الرحمن الرحيم

شکر

دکتر ش سیتی بہ قرآن

محمد رضا پور حقانی

سرشناسه:	پورحقانی، محمدرضا - ۱۳۳۶
عنوان و نام پدیدآورگان:	شرک / نویسنده: محمدرضا پورحقانی.
مشخصات نشر:	تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۴۰۸ ص.
شابک:	ISBN 978-964-325-384-4
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبا
یادداشت:	ص.ع. به انگلیسی: Mohammadreza Poorhaghani. The Polytheism
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۴۰۱-۴۰۲.
یادداشت:	نمایه.
موضوع:	شرک.
ژانر:	شرک - جنبه‌های قرآنی.
نوع افزودن:	شرکت سهامی انتشار.
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۳ ش ۴۹ ب ۳/۳ BP۲۲۵
رده‌بندی دیوید:	۲۹۷/۴۶۴
کتاب‌شناسی ملی:	۴۲۷۷۲-۸۵ م

شرک

نویسنده: محمدرضا پورحقانی

ناشر: شرکت سهامی انتشار

چاپ اول: ۱۳۹۵

چاپ نقش نیزار: ۱۰۰ نسخه

۲۸۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نرسیده به میدان بهارستان، جنب خیابان ملت، شماره ۹۲

کدپستی: ۱۱۴۳۹۶۵۱۱۸ تلفن: ۳۳۹۰۴۵۹۲ دورنگار: ۳۳۹۷۸۸۶۸

WWW.ENTESHARCO.COM Email: info@entesharco.com

فروشگاه شماره ۱: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نیش خیابان ملت، شماره ۹۲، تلفن: ۳۳۱۱۴۰۴۴

فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، تلفن: ۶۶۴۱۳۶۸۴ دورنگار: ۶۶۹۶۷۱۰۴

۵.....	مقدمه
۱۱.....	تئوری نفس
۱۲.....	روش تنزیل
۱۴.....	جدول ترتیب نزول آیات
۱۵.....	قانون زوج
۱۹.....	برزخ
۲۴.....	روح
۳۲.....	نفس
۳۹.....	مثال های قرآنی در تئوری نفس
۴۳.....	شهید زنده است
۵۱.....	نقدی بر نظریه حرکت جوهری ملاصدرا
۵۱.....	تعریف حرکت
۵۳.....	تعریف زمان
۵۵.....	روح و بدن و ارتباط این دو
۵۸.....	نقدی بر نظریه حرکت جوهری

۶۳	 شرک در تاریخ
۶۳	 الف - علل فکری شرک از نظر تاریخ ادیان
۶۷	 ب - آثار شرک در ملل و ادیان
۶۷	 ادیان بدوی
۷۱	 شرک در مصر باستان
۷۴	 شرک در بین النهرین
۷۷	 شرک در یونان باستان
۸۰	 شرک در روم باستان
۸۳	 شرک در هند باستان
۸۵	 شرک در چین باستان
۹۱	 شرک در ایران باستان
۹۵	 شرک در روم باستان
۱۰۰	 شرک در مسیحیت
۱۰۳	 شرک در اعراق قبل از اسلام
۱۰۵	 ج - منازعات فکری و تاریخ اسلام
۱۰۶	 اصحاب حدیث یا اهل
۱۰۸	 اصحاب رأی یا عقلیون
۱۱۱	 شیعه یا معتقدان به حق وراثت
۱۱۷	 روش تحقیق
۱۲۱	 شفاعت
۱۲۳	 دسته بندی آیات شفاعت
۱۳۱	 دسته بندی آیات مغفرت
۱۳۵	 جدول شفاعت
۱۳۷	 بررسی جدول شفاعت
۱۳۹	 تحلیل سیستمی شفاعت در قرآن
۱۴۳	 نقدی بر بررسی تفسیری شفاعت
۱۴۷	 دعا

۱۵۰.....	تحلیل آیات دعا.....
۱۵۲.....	خواندن شفیعان.....
۱۵۳.....	نیایش و پرستش.....
۱۵۵.....	عبادت.....
۱۵۷.....	تحلیل آیات عبادت.....
۱۶۱.....	ولایت.....
۱۶۲.....	ولایت ایجابی.....
۱۶۴.....	ولایت ملکی.....
۱۶۵.....	تحلیل آیات ولایت.....
۱۷۱.....	خوف.....
۱۷۳.....	تحلیل آیات خوف.....
۱۸۱.....	شرک.....
۱۸۲.....	اقسام شرک.....
۱۸۴.....	محل نزاع.....
۱۸۵.....	مشرکان و اهل کتاب.....
۱۸۶.....	شرک جلی و خفی.....
۱۸۶.....	جدال شرک در فرقه های اسلامی.....
۱۸۷.....	شرک و معاد.....
۱۸۸.....	دسته بندی آیات شرک.....
۱۸۹.....	نابخشودگی شرک.....
۱۹۰.....	شرک عمل را تباه می کند.....
۱۹۰.....	ناشکری و شرک.....
۱۹۳.....	شیطان و شرک.....
۱۹۴.....	شفاعت و شرک.....
۱۹۵.....	پیروی از گمان و شرک.....
۱۹۶.....	پیروی از اجداد و شرک.....
۱۹۷.....	مردگان و شرک.....

۱۹۸.....	شریکانی که خلق نمی کنند.....
۲۰۰.....	شریکانی جز خدا.....
۲۰۴.....	اظهار بی خبری شریکان در قیامت.....
۲۰۸.....	ابراهیم حنیف.....
۲۱۰.....	سخن پیامبران.....
۲۱۱.....	سخن خدا به ایمان آورندگان.....
۲۱۳.....	اهل کتاب.....
۲۱۵.....	پرهیز پیامبر از پیروی مشرکان.....
۲۱۸.....	مثال شرک.....
۲۱۹.....	مشرکان.....
۲۲۰.....	الحام.....
۲۲۳.....	تحلیل شرک بر مبنای قرآن.....
۲۲۶.....	ویژگی شرک.....
۲۲۸.....	مشخصات شرک.....
۲۳۰.....	نتیجه شرک.....
۲۳۱.....	تدوین نگرش سیستمی به شرک بر مبنای قرآن.....
۲۳۶.....	خواب.....
۲۴۱.....	رؤیا در قرآن.....
۲۴۳.....	خواب در پیچه وحی شیطان.....
۲۴۸.....	جلسات احضار ارواح.....
۲۵۳.....	پیوست ۱ (جدول آیات مشترک).....
۲۶۳.....	پیوست ۲ (دسته بندی آیات دعا).....
۲۹۹.....	پیوست ۳ (دسته بندی آیات عبادت).....
۳۴۱.....	پیوست ۴ (دسته بندی آیات ولایت).....
۳۶۹.....	پیوست ۵ (دسته بندی آیات خوف).....
۳۹۵.....	مراجع.....
۴۰۱.....	منابع.....

"توحید را نمی توان تحت هر ضد آن یعنی شرک را شناسایی کرد"

هدف توحید است ولی بینش و عمل شرک آلود چون موریانه توحید را پیوچ و بی محتوا می کند. زیرا شرک گناهی تابخش دهنده است. انسان همیشه در تلاش بوده که فقط یک خدا را پرستد که خالق است اما پدیده خواب که همواره با بشر است با اشتباه بزرگ او، وارد اعتقاداتش می شود و باعث می گردد که پیام خداوند با ارسال پیامبران هم نتواند پایدار بماند. پندارنده ساده لوحانه است که بشر اشیاء چوبی و سنگی و فلزی را می پرستیده است، بلکه از اشیاء را نمود حلول ارواح مقدس اجداد دینی، ملی یا قبیله ای می داند و از اجداد و پدرانش آموخته که در مقابل آن نموده ها دعا کرده و حاجت بطلبد. اگر به ای برقراری ارتباط با خدا به منظور مقابله با ترس و رفع نیاز دنیایی یا بخشش آخرتی، ارواحی را به وساطت می کشانند. تصور وجود روح در بت و قبر و مراجعه به منظور واسطه او با خالق و جمع کردن نادیده هایی غیر از خدا در دعا و طلب حاجات، همواره با انسان بوده است. هدف بشر تقرب به خالق یکتا بوده ولی در عمل، روح پرست شده و اعمال پرستش آمیز او پدیده شرک را آشکار کرده است:

وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَنْصُرُهُمْ وَلَا يَنْقُصُهُمْ هَؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِنْدَ اللَّهِ قُلْ أَتَنْبِئُونَ اللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي السَّمَوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ. (يونس ۱۸)

و جز خدا می پرستند آن چه را که نه زیانشان می رساند و نه سودشان می دهد و می گویند اینان شفیعان ما نزد خدا هستند، بگو آیا خدا را آگهی می دهید به چیزی که در آسمان ها و زمین نمی داند، او منزّه و برتر است از آن چه شرک می ورزید.

أَلَا اللَّهُ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ كَفَاً إِنَّ اللَّهَ يَخْصِمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كُفَّارٌ (زمر ۳)

آگاه باشید که این خدا دین خالص است، و آنان که جز وی سرپرستانی بگرفته اند اینها را نیز ما را پرستیم مگر برای این که ما را به سوی خدا به مقام مقربی نزدیک گردانند. همانا خدا میان ایشان حکم می کند در آن چه در آن اختلاف می کنند. همانا خدا کسی را که او دروغگوی ناسپاس است هدایت نمی کند.

در خصوص شرک تحقیقات بسیار می طلبد. تفکر مسلمانان به شرک، به بت پرستی برمی گردد. در حالی که در قرآن بت پرستی یکی از نمونه های شرک است. بحث شرک در آیات قرآن بسیار عریق تر از آن است که با یک نمونه تاریخی یعنی بت پرستی که به زمان پیامبر می رسید، کنار گذاشته شود. شرک بایستی به لحاظ تاریخی، چه در ادیان و ملل و چه در اسلام تحقیق شود و علت مراجعه به نمادهای شرک، ریشه یابی شود. در بررسی های علم ادیان، ریشه فکری اعتقاد به خدایان متعدد با آن چه در تاریخ مذاهب جاری می شود متفاوت است. مذاهب این اعتقاد را ناشی از جهل مشرکان می دانند در حالی که در علم ادیان با تحلیل روان شناسی و جامعه شناسی، ریشه این اعتقاد را در خود انسان می جویند.

در تاریخ ادیان و علم روانشناسی، توجه انسان بدوی تا انسان متمدن به روح، در پدیده خواب ریشه یابی می شود و استدلال جاری نیز در اثبات وجود روح

همین "خواب" است. در هیچ یک از خواب‌هایی که در قرآن آمده مانند خواب حضرت ابراهیم و ذبح اسماعیل، خواب حضرت یوسف، خواب عزیز مصر و خواب هم‌زندانی‌های حضرت یوسف، ذکری از حضور روح در خواب نیست. اختلاف اصلی مذاهب اسلامی در نگاه به شرک، درک و نحوه برخورد با آن است. فرقه وهابیت در برخورد با قرآن به ظاهر آیات توجه دارند و تلاشی در تدوین فلسفه برای مقوله شرک نمی‌کنند. با وجودی که با استناد به آیاتی مانند ... وَ مَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَن فِي الْقُبُورِ (فاطر ۲۲) ... و تو نیستی شنونده آنان که در قبرها هستند، فَأَنْتَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَى ... (روم ۵۲) پس هرآینه تو نمی‌توانی مردگان را بشنوانی ... زیارت اهل قبور را برای ارتباط با ارواح نفی و آن را "عبادت قبر" دانسته و شرک اعلام می‌کنند، اما توجیه فلسفی برای آن ندارند (با استناد به آیات: نحل ۱۷-۱۸، فاطر ۱۲-۱۵، اعراف ۱۹۱-۱۹۵، فاطر ۱۹-۲۳، نمل ۸۰-۸۱). اهل تشیع اگرچه این آیات را تفسیر می‌کنند، اما فلسفه اصالت روح به نام "حرکت جوهری" را دارند که سعی در ارتباط با ارواح را دارند (با استناد به آیات شهدا: بقره ۱۵۴، آل عمران ۶۹، ۱۰۱). برخی از اهل تسنن به فتوای فقهی ابن تیمیه در قرن هفتم تکیه دارند که به موجب استناد به آیاتی، زیارت را شرک اعلام کرد. اما از طرفی آن‌ها به عالم برزخ وجود روح، زندگی روح و فشار شب اول قبر اعتقاد دارند، هرچند زندگی روح و ارتباط با ارواح را به غلظت شیعه نمی‌دانند. در چهار جلد کتابی که در مراسم حج در آنجا داده می‌شود، در کتاب عقیده اهل سنت و جماعت از صفحه ۹۷ الی ۹۹ شماره شده است که:

- ایمان می‌آوریم به سختی قبر و سؤال و پرسش از مرده در قبرش، از عبودیت دین و پیامبر او...

- ایمان می‌آوریم به نعمت و آسایش قبر برای مؤمنان...

- ایمان می‌آوریم به عذاب قبر برای ظالمان کافر...

وهابیون با توجه به ظاهر آیات و با استناد به روایات و احادیث، برای خدا اعضاء بدن قائل شده و بُعد جسمانی به خدا می‌دهند. اما "تجسم خداوند" برداشتی است که شیعه آن را شرک می‌داند. در کتاب مذکور از صفحه ۳۹ الی ۴۲ آمده است:

- ایمان می آوریم به این که خدا دارای چهره ای آراسته به عظمت و بزرگی و انعام و احسان است: وَ يَتَقَىٰ وَجْهَ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ. (الرحمن ۲۷) و باقی خواهد ماند چهره پروردگارت که آراسته به عظمت و انعام است.

- ایمان می آوریم به این که خداوند دارای دو دست گرامی و عظیم و بزرگ است چنان که می فرماید: بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ. (مائده ۶۴) بلکه دو دست او گشاده بوده، هرگونه بخواهد انفاق می کند. می فرماید: وَ مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَ تَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ. (زمر ۶۷) آن ها خدا را آن گونه که شایسته است نشناختند، در حالی که تمام زمین در روز قیامت در قبضه و آسمان ها پیچیده در دست راست او است. خداوند منزله و بلند مقام است از شریک هایی که برای او می پندارند.

- ایمان می آوریم به این که برای خدای تعالی دو چشم حقیقی است، چنان که می فرماید: أَفَلَمْ يَأْتِكُمْ بِالْحَقِّ بَآئِئِنَّا وَ وَحِينَا. (هود ۳۷) و کشتی را با وحی و زیر نظر ما بساز. و چنان که رسول اکرم می فرماید: حجابہ النور لو کشفہ لأحرقت سبحات وجهہ ما انتهى إليه بصره من خلقه (الدارمی). حجاب خدا نور است، اگر آن را ظاهر و آشکار کند جهالت و عظمت و روشنایی چهره اش، (تمامی) آن آفریدگانش را که چشمش به آن رسید می سوزاند.

اهل سنت و جماعت، همگی بر این قول هستند که چشمان خدای متعال دو تا است، چنان که رسول اکرم درباره دجال فرموده: أَنَّهُ أَعُورٌ، وَ أَنَّ رِجْلَهُ لَيْسَ بِأَعُورٍ (متفق علیه). دجال یک چشم دارد و چشم دیگرش کور است و خدای تعالی چنین نیست، بلکه دو چشم دارد.

- ایمان می آوریم به این که: لَا تَذَرِكُهُ اللَّأَبْصَارُ وَ هُوَ يُدْرِكُ اللَّأَبْصَارَ هُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ. (انعام ۱۰۳) چشم ها، او را (در دنیا) درک ننمایند (لیکن در آخرت مؤمنان او را خواهند دید)، اما او چشم ها را ادراک می کند، و او بخشنده انواع نعمت ها و با خبر از تمام ریزه کاری ها و از همه چیز آگاه است.

- ایمان می آوریم به این که مؤمنان، در روز قیامت خدا را خواهند دید، چنان که می فرماید: وَجْهَ يَوْمَئِذٍ بَاضِرَةٌ أَلْسِنُهَا نَاطِرَةٌ. (القیامه ۲۲-۲۳) آن روز، چهره هایی (گروهی) شاداب و مسرور هستند. و به پروردگارشان می نگرند.

ملاحظه می شود که برخورد با ظاهر آیات بدون نگاه سیستمی به مفاهیم قرآنی، شرک را که از یک دریچه راندند، از دریچه دیگر وارد اعتقادات خود می کنند. قائل به اعضاء بدن برای خدا و خصوصاً قابل رؤیت بودن خدا، به این معنا است که او بعد مادی دارد و مجرد مطلق نیست. در داستان میقات حضرت موسی در کوه طور، حضرت موسی از خدا درخواست کرد که او را ببیند. جلوه وجه خداوند به کوه عرضه شد و کوه از هم پاشید:

و هنگامی که موسی به وعده گاه ما آمد و پروردگارش با او سخن گفت، گفت پروردگارا مرا بنمایان که به سوی تو بنگرم، گفت هرگز مرا نخواهی دید ولیکن به سوی کوه بنگر پس اگر بر جای خود آرام گرفت پس به زودی مرا خواهی دید، پس گاهی که پروردگار او بر کوه تجلی کرد آن را هموار پست گردانید و موسی بپیش پیفتاد پس هنگامی که به هوش آمد گفت تو منزهی به سوی تو بازگشتم و من خدایم (اعراف ۱۴۳)

این آیه نشان از غیر قابل رؤیت بودن خداوند است. اهل تشیع از این دریچه به خدا نمی نگرند و خدا را مجرد مطلق می دانند که قابل رؤیت نیست. تاریخ انسان چه در مراسم و مناسک و چه در فلسفه و ادیان، تماماً آلوده به شرک است و مبنای فکری آن "اصالت روح" است. هر بار که پیامبری آمد که زندگی روح پس از مرگ را نفی کند، این تفکر به سرعت در نسل های بعدی احیاء و دین شرک آلود شد و مجدداً پیامبری دیگر اما... قرآن کتاب وحی است ولی یک مرتبه نازل نشد، بلکه سال ها بعد وحی به صورت ترتیب آیات و شأن نزول آیات، تدریجی بود. ثبت آیات این کتاب، در زمان پیامبر انجام شد. جمع آوری قرآن به دلیل نگرانی هایی چون وجوه فرائد و فوت حافظان وحی، در زمان عثمان انجام گرفت و ترتیب نزول آیات در قرآن رعایت نشد و این نظم موجود ترتیب آیات، مهم ترین دلیلی است که بسیاری از مفاهیم گم شدند:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ لَانْزَلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً كَذَلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلاً. (فرقان ۳۲) و گفتند آنان که کفر ورزیدند چرا بر او قرآن یک بار فرود آورده نشد، این چنین تا به آن دل تو را استوار سازیم و آن را کم و به

تدریج فرستادیم.

به هر حال آن چه اقدام اساسی می طلبد، مطالعه و تحقیق در آیات قرآن با پرهیز از بت های ذهنی است تا بتوان هرچه بهتر شرک را درک کرد و ضد آن یعنی توحید را شناخت.

خرافه ها، اعتقادات و بینش هایی شرک آلود هستند و علت ظهور پیامبران هم تلاشی در ارائه دین پاک یعنی نفی شرک بوده است. اصل توحید با رد شرک است. اگر شرک شناخته و نفی نشود، تنها رنگ آمیزی دینی در اصلاح دینی رخ داده است، چون توحید با نفی شرک شروع می شود (لا اله الا الله).

مصادیق دینی با تطبیق آموزه های خود و نگاه روز به اسلام، سعی در ابتدال زیبایی دینی داشته اند و با بازگویی دینی با هدف احیای تفکر دینی، تلاش در بازنگری اسلام افراطی داشته اند. اما نگاه آن ها به قرآن تحقیقی نبوده بلکه در مباحث خود پیش فرض های، از آیات و با استناد به احادیث و روایات استفاده می نمودند. اصرار آن ها برای زنگشت به قرآن، بدون کار تحقیقی، تأکیدی بی ثمر است. اگر دین در قرن سیزدهم با تئوری جدید و طرحی نو به حل مشکلات و ایجاد تغییر در فقه بینش انسان و جامعه نپردازد، هر بازنگری دینی، تلاشی بی ثمر خواهد بود و به تعبیر آیه تفکر سنتی باز خواهد گشت.

در این کتاب، برای آن که در فضای پر تلاطم شرک در تاریخ بشر قرار گیریم، پس از چکیده ای از تئوری نفس، سوابق تاریخی شرک در تمدن بشری و با اشاره به نظریات تفسیری مذاهب اسلامی به شرک، آورده می شود. سپس با روش سیستمی به تحقیق در قرآن پرداخته و با ارائه شرح شرک، آیات شرک تحلیل و بررسی می شوند تا پیام حقیقی قرآن آشکار گردد. بحث شرک در ادامه تئوری نفس بوده و این نگارش، حاصل تحقیقات قرآنی بر اساس سورة بقره آیه ۱۷۴ انجام گرفت:

همانا آنان که کتمان می کنند آن چه را که خدا از کتاب نازل کرد و آن را به بهایی کم می فروشند، آنان در شکم های خویش جز آتش نمی خورند و خدا با ایشان روز قیامت سخن نمی گوید و ایشان را پاک نمی سازد و برای ایشان عذابی دردناک است.